
ROLUL FILOSOFIEI ÎN VIZIUNEA LUI MARY MIDGLEY

Ileana DASCĂLU

Universitatea din București, Facultatea de Filosofie, dr., lect. univ.
București, România

Autorul corespondent: Dascălu Ileana, ileana.dascalu@filosofie.unibuc.ro

THE ROLE OF PHILOSOPHY IN MARY MIDGLEY'S VISION

Actuala pandemie și dificultățile la nivel economic, social și existențial cu care ne confruntăm sunt departe de a-și fi dezvăluit efectele. Totuși, ideea care pare să se fi impus este aceea că ne aflăm la o răscruce de drumuri în ceea ce privește modul în care ne definim valorile și scopurile prioritare și ne organizăm instituțiile. Din ce în ce mai mulți specialiști și, deopotrivă, neofiti, atrag atenția asupra faptului că experimentul școlii online va schimba pentru totdeauna parametrii în care concepem învățarea, înțelegând prin aceasta fie că mediul online, anterior privit cu suspiciune, va deveni o componentă indispensabilă a predării, fie că instituțiile de învățământ, îndeosebi universitățile, se vor reconfigura radical. Dacă ne concentrăm asupra acestui din urmă aspect, obținem câteva teme de reflecție, de exemplu: (1) Va putea fi salvat idealul educației liberale, al universității ca spațiu al cunoașterii dezinteresate, construite în interiorul unei comunități dedicate exclusiv adevărului, binelui și frumosului? (2) Care va fi statutul disciplinelor umaniste, al așa-numitelor umanioare în societăți din ce în ce mai globale și obligate să dea prioritate problemelor de ordin practic? Vor mai putea fi gândite programe de cercetare fundamentală, aparent fără niciun alt beneficiu în afara celui al cultivării minților și sufletelor? Sau, dimpotrivă, vom asista la o a doua Revoluție Industrială, în care noile tehnologii se vor bucura, grație utilității lor, de respectul acordat științelor în secolul al XIX-lea? Nu în ultimul rând, ne putem întreba (3) Care va fi statutul filosofiei în viitorul apropiat? Va mai putea fi aceasta considerată o disciplină formatoare în sens paideic? Sau va fi redusă la o colecție de informații despre tradiții și concepte, o istorie a filosofiei, care ar permite teaurizarea unor acte de inteligență vie, născute din frământările specifice unor epoci?

Prezentarea propusă se va concentra asupra acestei din urmă întrebări, luându-și ca punct de sprijin argumentul dezvoltat de gânditoarea britanică Mary Midgley în ultima sa carte, *What is Philosophy For?* (2018). Lucrarea, apărută cu puțin timp înainte de moartea autoarei, la vârsta de 99 de ani, reflectă îngrijorările, dar și soluțiile sale vizavi de transformarea filosofiei într-o disciplină de studiu supra-specializată, în cadrul căreia cantitatea publicațiilor, nișarea temelor de discuție și jargonul din ce în ce mai tehnic, care pare a se hrăni din sine însuși, au devenit criterii de valoare. Autoritatea comentariului lui Midgley ține și de faptul că autoarea, educată la Somerville College, în cadrul Oxford University, a cunoscut o epocă de glorie în ceea ce privește libertatea și creativitatea gândirii filosofice. Mary Midgley fost contemporană cu Iris Murdoch, Elizabeth Anscombe și Philippa Foot, a publicat prima sa carte la aproape 60 de ani, adunând suficiente experiențe de viață și lecturi pentru a unifica în construcții coerente idei și intuiții dintre cele mai diverse și și-a îngăduit libertatea de a aplica un mod de gândire de inspirație wittgensteiniană asupra problemelor de filosofie teoretică și morală. O astfel de biografie poate reprezenta o bună bază pentru întrebarea: „La ce servește filosofia?” într-o perioadă în care lumea pare să se schimbe mai repede ca oricând.

Intuiția fundamentală pe care o oferă Mary Midgley se leagă de distincția dintre filosofie ca viziune cuprinzătoare despre lume (o încercare de a armoniza concepte și cadre explicative pentru a oferi o grilă de înțelegere a realității) și, pe de altă parte, procesul de a construi din mers, am putea spune chiar a bricola, instrumente conceptuale care să ne ajute să răspundem unor anumite probleme la un moment dat. Este important să putem sesiza *conexiunile* dintre domenii și idei pentru a ști ce anume să aplicăm ca să obținem răspunsuri pertinente. Or, pentru acest lucru, nici istoria filosofiei, nici supra-specializarea care individualizează mai ales filosofia analitică recentă, nu pot fi de ajutor. Pericolul *reducționismului*, respectiv al impunerii unei singure viziuni prin care poate fi înțeleasă lumea, este acela că ne restrânge câmpul analitic, în așa manieră încât inventăm limbaje, dar nu facem pași înainte pentru a înțelege lucrurile mai bine. Mai departe, autoarea discută întrebuintărea necritică a unor modele de gândire moștenite, construite pe conexiuni valabile într-un anumit moment istoric, dar demodate pentru a răspunde problemelor de astăzi. De exemplu, una dintre temele dominante ale gândirii filosofice a secolului al XIX-lea a fost aceea a încrederii în tehnologie ca un fel de *Deus ex machina* care ne va salva din diverse dileme. La ora actuală, ar trebui să putem distinge mult mai bine între idealizarea tehnologiei, folosirea ei în scop utilitar, adesea chiar ideologic, pentru a putea despărți mai multe idei. Pe de altă parte, practica filosofică impusă de instituțiile de învățământ superior pare să descurajeze aceste mișcări de gândire. Nu este vorba doar de o prețuire a răbdării sau de a da crezare anticilor, care ne sfătuiau să ne abținem de la practicarea filosofiei până la vârsta maturității, ci de amortizarea spiritului critic și de parohializarea dezbaterilor filosofice. Cu cât filosofii se vor concentra mai intens pentru a-și răspunde unii altora, criticându-se unii pe alții, cu atât vor avea mai puțin de spus, observa Midgely într-un interviu din 2013.

Trecând în revistă câteva idei valoroase pe care ni le prezintă autoarea în ultima sa carte putem remarca faptul că obiectul corect asupra căruia trebuie să se îndrepte atenția filosofilor este viața în întregime ei. Un filosof atent va putea discerne astfel instrumentele de analiză potrivite problemelor care apar, va putea identifica tehnicalitățile limbajului, care adesea sunt doar artificii retorice și mai ales miturile, ideologiile, care nu ne permit să sesizăm esența problemelor în cauză. A avea o cultură generală bogată poate fi de ajutor în acest proces, dar, fără îndoială, mai important este a cultiva *atenția și capacitatea de observare*, de a înțelege în ce punct istoric ne aflăm atunci când încercăm să răspundem unei probleme, de a nu ignora dilemele, progresele sau insuccesele înregistrate în alte discipline. Acest mod de a salva filosofia de la muzeificare, dar și de la – am putea spune – o formă de autism este propunerea rezonabilă a gânditoarei Mary Midgley pentru a putea oferi un loc filosofiei în societatea viitorului. Ceea ce avem de făcut este să ne îndreptăm atenția asupra vieții în integralitatea ei, asupra tuturor disciplinelor care tratează viața și să întocmim propriile noastre *hărți conceptuale* pentru a ne orienta în timp și spațiu. Privind din perspectiva perioadei pe care o traversăm, o perioadă în care incertitudinile cu privire la veridicitatea și credibilitatea rezultatelor științifice se combină cu neîncrederea în instituții și dileme existențiale proprii fiecărui individ, cred că lucrarea lui Mary Midgley, *What is Philosophy For?* reprezintă o binevenită invitație la luciditate.